

## ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ЮРТЛАРИДАГИ ҲАРБИЙ ВАТАНПАРВАРЛИК ТАРБИЯСИ

**Убайдуллаев Саидакбар Сайдалиевич**

*Фарғона давлат университети ҳарбий таълим факультети 2-босқич  
талабаси*

**Аннотация:** *Ушбу мақоламда ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш ўрни, Олий ва ўрта махсус таълим юртларидаги ҳарбий ватанпарварлик тарбияси - давлатимиз фаолиятини ёритиб берилди. Ёшларни Ватан ҳимоясига тайёрлашнинг қайта кўрилиши ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг мазмуний ва ташкилий – услубий томонларидан тўлароқ фойдаланишни талаб қилади. Тарбиявий тадбирлар самарадорлиги тахлили, ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг амалиёти билан берилган ва текширилган анъанавий шакллари танлаш ва мустаҳкамлаш, ёшларни Ватан ҳимоясига тайёрлаш вазифаларини замонавий шароитларда янада тўла тадбиқ қиладиган янги шакллари қидириш зарур.*

**Калит сўзи:** *Ватан туйғуси, ҳарбий ватанпарварлик, вазифалар замонавий таълим*

Ҳозирги пайтда ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг мазмуни ва жараёни Республикаимизнинг ўқув муассаса таълим тизими билан янгилаштириш, мамлакат ижтимоий – иқтисодий ривожланиши жадаллашуви, Ватан ҳимоясидаги инсоний омиллар ўрнининг ўсиб бориши ва жанговар меҳнат ташкилидаги кескин ўзгаришлари билан юзага келган анъаналар билан бойиши керак.

Ватан ҳимоясига тайёрликни махсус оммавий мудофаа иш, ҳарбий спорт ўйинлари ва бошқа ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг шубҳасиз муҳим шакллари натижаси сифатида кўриб чиқиш керак эмас.

У ўқувчи шахсиёти ҳар тарафлама ривожланиши қонунга мувофиқ натижаси, у томонидан ижтимоий маданият барча бойликларининг ўзлаштирилишидир, соғлом инсон ҳақида гапирганимизда нафақат жисмоний соғлиқни, балки мустаҳкам маънавий, одоб - ахлоқ нормаларга эга бўлган, энг яхши умуминсоний намуналар руҳида тарбияланган инсонни кўзда тутамиз.



Ҳарбий ватанпарварлик онгинг барча қадрли ва интеллектуал томонларининг шаклланишида таълимга катта ўрин ажратилади. Бироқ бу назарий хулоса фанлар асосларини ўқитадиган ўқитувчилар иши амалиётида тўла тадбиқ қилинмайди.

Умум таълим фанлари ўқитувчилари ҳарбий ватанпарварлик тарбияси вазифалари ва шу вазифаларни ҳал этилишдаги улар томонидан ўқитилаётган фанлар имкониятига юзаки қарайди. Ватан ҳимоячиларини тарбиялаш педагогик жамоа билан «Чақирувга қадар бошланғич тайёргарлик» ўқитувчиси, ўқишдан ташқари мудофаа - оммавий тадбирлар, "Ватанпарвар" МКЖ ташкилотчилари фаолиятининг тор мутахассислик соҳаси сифатида кўриб чиқилади.

Лекин шунга кўра ўқувчи ўқув фаолияти давомида ҳарбий соҳа ҳаёти билан яқиндан таништирилмаса, тинчликни мустаҳкамлаш, мамлакат мудофаа қудратини кучайтириш каби олий мақсадлари билан руҳлантирилмаса, уларни кичик "тадбирлар" воситалари орқали тушуниш ва тўлдириш самара бермаслиги мумкин, фақатгина кенг доирада фикр юритадиган инсонгина бугун этук ватанпарвар фуқаро бўлиб этишиши мумкин.

Мазкур мавзунини ўрганишда, яъни қўлида қурол билан ўз Ватани ҳимоясига тайёр бўлган ватанпарвар ёшларни тарбиялашда таълим масканлари педагогик жамоасининг фаолияти беқиёслини кўрсатишдир.

Ўқув юртларида ҳарбий ватанпарварлик тарбияси қуйидаги мақсадларда ўтказилади:

- Ҳалқига садоқат, Ватан тарихига ва анъаналарига чуқур ҳурматда бўлишни шакллантириш;

- Президент Фармонлари, Олий Мажлис ва Ўзбекистон Республикаси ҳукумати қонун ва қарорларини сўзсиз бажариш лозимлиги руҳида тарбиялаш;

- Ўзбекистон халқлари жанговар ватанпарварлик анъаналарини тарғибот қилиш, ёшларда ҳарбий хизматга ва армияга муҳаббат, юксак маънавий - жанговар хислатлар, ҳарбий Қасамёд ва ҳарбий Низомларни бажаришда шахсий жавобгарлик ҳамда жасурлик, интизомлилик, зукколик, ўз Ватани ҳимоясига доимо тайёр бўлишни тарбиялаш.

Ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг асосий мазмуни:

- Ватанини ҳимоя қилишда Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг Конституцион бурчини тушунтириш;

- Ўзбекистон Республика мудофаасини келгусида кучайтириш масалалари бўйича ҳукумат қарорлари билан танишиш;



- Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари билан ҳал қилинадиган масалалар ва уларнинг вазифаси ва хусусиятларини тушунтириш;

- Ўзбекистон Республикаси "Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат тўғриси"ги қонуни, ҳарбий Қасамёд ва ҳарбий Низомларнинг асосий талабларини ўрганиш ва ўзлаштириш;

-ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлашнинг мақсад ва вазифаларини тушунтириш;

-аждодлар мероси, буюк ва жасур ота - боболаримизнинг жанговар анъана удумларини тарғибот қилиш.

Ўрта махсус таълим юртларидаги ватанпарварлик тарбияси жараёни -этакчи вазифани бажаради, бўлажак Ватан ҳимоячисининг шаклланишига катта таъсир кўрсатади, чунки ўқув фанларининг мазмунида халқимизнинг муҳим маънавий, ахлоқий, маданий анъаналари ифодаланган. Лекин бу жараёнга ватанпарварлик тарбиясининг алоҳида таркибий қисмлари билан чегараланиш этарли эмас. У Ватан ҳимоясига тайёр бўлиш, барча таркибий қисмлари ҳолатига ҳар тарафлама фаол амалий таъсир кўрсатиши ва бу тайёрликни ўсмир ҳаётининг энг муҳим томони сифатида англаб тушунишига кўмаклашиши даркор.

Ватан ҳимояси асосларининг ўзлаштиришини таъминлайдиган билимлар тизими билан ватанпарвар ёшларни қуроллантириш зарур, чунки Ватан ҳимоясининг матонатли ва жасур ҳимоячи сифатида шаклланишидаги таълим жараёни муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади. Ўқувчилар нафақат ҳарбий билимлар, балки биринчи қараганда армия, ҳарбий қурилиш, уруш ва тинчлик муаммоларига бевосита муносабатда бўладиган мезонлар билан танишадилар. Турли фанлар (тарих физика, математика ва б.) йиғиндисидан келиб чиқиб, улар Ватан ҳимочисига зарурий билим ва куникмалар ҳақидаги пойдеворий тушунчалар ҳосил қиладилар.

Ўрта махсус таълим муассасаларида «Чақирувга қадар бошланғич тайёргарлик» ўқитувчиси ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг мазмуни Мудофаа доктринаси, Ҳарбий Қасамёд, ҳарбий Низомлар, қонунлар ва умумий таълим фанлари ҳамда ҳарбий фаолиятнинг асосий қоидаларини очиб берадиган махсус фанлар (ёшларни чақириққақа қадар бошланғич тайёрлаш, фуқаро ҳимояси) ташкил қилади. Ўқув юртларида ҳарбий ватанпарварлик тарбияси барча бўғинларда амалга оширилиши керак.

Маънавий-сиёсий ва психологик фазилатларни шакллантиришга қаратилган йўналишлар.

#### МАЪНАВИЙ-СИЁСИЙ ФАЗИЛАТЛАР



Ҳар қандай тажовузкорликларни қайтара оладиган, Ватанимиз ҳарбий қудрати ҳар бир одам меҳнати билан яратилиши ва ўзининг келгуси ривожланиши учун чуқур билимларни талаб қилиши, ижодий фаолият, юқори иш қобилиятлиги, ташкилотчилик ва интизомлиликка ёрдам беришига ўқувчининг ишончи;

Халқнинг жанговар ва меҳнат анъаналарини эмоционал қабул қилиш;

Ўқувчиларда фуқаролик ва ҳарбий бурчнинг бажарилишини тартибга соладиган умумлаштирилган Ватан ҳимоячиси намунасининг мавжудлиги;

Ижтимоий ҳиссиётларнинг мавжудлиги (бурч, ватанпарварлик, душманга нафрат, Ватан ҳимояси учун шахсий масъулият, юқори хушёрлик);

"Ватанпарвар", "Ватан", "Ҳарбий бурч", "Мардлик", „Қаҳрамонлик", "Жасурлик", "Ботирлик" ва бошқа тушунча ва мезонларни чуқур ўзлаштириш.

Психологик хислатлар.

Иродавий (қатъийлик, ботирлик, мардлик, мақсад сари эришувчанлик, турли хавф-хатарга қарши бормоқ ва жонини фидо қилмоқ), эмоционал (Ватанга муҳаббат, душманга нафрат ва б.), ижтимоий – психологик (жамоатчилик, биродарлик, ўзаро ёрдам, ўзаро бир – бирини қутқариш) хислатларини ривожлантириш;

Ядро уруши хусусияти, янги қурол кучи, зарарлантирувчи омиллардан ҳимояланишнинг турли воситалари самарадорлигини билиш, реал жанговар вазиятда дуч келиши мумкин бўлган синовларни англаб этиш;

Ҳарбий фаолият ва жанговар жамоа шарт-шароитларига мослашиш;

Ўзини тутишни назорат қила олиш, ҳар хил салбий ҳис – туйғуларга йўл қўймаслик (қўрқув, ўзини йўқотиб қўйиш, тахлика) ва бошқа жиҳатларини кучайтириш (Ватанга муҳаббат, бурч, душманга нафрат) қобилияти.

Ҳарбий-техник йўналиш.

Мудофаа доктринасининг хусусияти, Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг келгуси техник жихозланиши бўйича давлат ва ҳукумат тадбирлари, янги техниканинг инсонга бўлган талабларини билиш;

Ёшларни чақириққақа қадар бошланғич тайёрлаш, фуқаролик ҳимояси фанлари бўйича олган билим, қобилият ва кўникмаларнинг мавжудлиги (тактик, ўқ отиш, саф тайёргарлиги, ҳарбий топография);

Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлар қурилиши ҳақидаги билимлар (ЎзР ҚК Низомларининг тарихи, мазмуни), техника ва қуролга қизиқиш, уларнинг юқори мустаҳкамлигига қатъий ишончнинг мавжудлиги;

Муайян бир ҳарбий мутахассисликни муваффақиятли эгаллаш учун зарурий ҳарбий техник қобилият ва кўникмалар;





Муайян бир ҳарбий – амалий соҳадаги фаолият тажрибасининг мавжудлиги (автомобил, мотоцикл, трактор хайдаш, отиш қуролидан ўқ отиш, парашютдан сакраш ва ҳ.з.)

Жисмоний тарбия, жисмоний хислатларни ишлаб чиқишга йўналтирилган.

Умумий жисмоний хислатлар: куч, тезлик, эпчиллик ва чидамлик - Ватан ҳимояси вазифаларини бажариш билан бевосита боғлиқ бўлган хислатлардир.

Махсус жисмоний хислатлар: чайқалишга, тоғ касалликларига нисбатан бардошлилик, иссиқ иқлим ва чекланган сув миқдори шароитларидаги ҳаракатлар.

Юқорида кўрсатилган қобилият ва хислатлар ёшларнинг Ватан ҳимоясига тайёрлигини шаклланишининг кўсаткичлари ҳамда ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг ва уларни амалга ошириш воситаларини қидириш соҳасидаги вазифаларни қўйиш илмий асоси бўлиб хизмат қилади.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш учун бир неча шакллар мавжуддир, улар қуйидагилардир:

1) Тарбиявий-илм-фан фаолиятлари: Ёшларга, фуқаролик вазифалари бўйича билим, тажриба ва кўникмалар олиб боришга ёрдам берувчи курслар ва семинарлар ташкил этилади.

2) Ижтимоий-тарбиявий фаолият: Ёшларга, ижтимоий қатнашишни ривожлантириш учун спорт ва ғоялар, ижтимоий соҳада иштирок этиш, қўшимча маслаҳатлар кўрсатиш ва яхши соғлиқни сақлаш бўйича курашишга қизиқиш рақобатдошлари билан бирга иштирок этишга дастур тузиб берилади.

3) Ҳарбий-тарбиявий фаолият: Ёшларга ҳарбий тарбияни кўпайтириш ва фуқаролик вазифаларини бажармасликларига ёрдам бериш учун аскарий маърузалар ва тайёрлаш курсларини ташкил этишда қатнашишлари таълим этилади.

4) Мустақил фикр-фурушлик ва малакавий ишлар: Ёшларга ўз ўзини иқтисодий ва сиёсий ривожлантиришига қаратилган ишлар тўғрисида маълумот бериш, уларни сиёсий соҳада қатнашишга ёрдам бериш ва ижтимоий фикрларини номзод қилиш бўйича услубий ва кўникмалар билан ёрдам бериш учун мактаб учун малака оширувчи малакавий ишлар ташкил этиш учун илгари суратга олинади.

Бундай камчиликлар юзага келганида, Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг муҳим аҳамиятига эга бўлган ҳукумат дастурлари вақтида тўғрилаши лозим.





## Фойдаланилган адабиётлар ройҳати:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.
2. Ўзбекистон Республикаси ҳарбий доктринаси.
3. Талабаларни ЧХТ ва ЖТ мутахссислиги тайёрлаш дастури.

